DE VAKBONDEN EN DE ADMINISTRATIEVE AUTOMATIE (*)

Publikatie van het Nationaal Centrum voor Arbeidssociologie

door

L. ROUSSEAU
en
J. QUENON

RÉSUMÉ — *Les organisations syndicales face à l'automation administrative* — L'introduction de l'automation dans le secteur de la production industrielle a souvent provoqué de très vives réactions dans les milieux syndicaux. Dans le domaine administratif, il ne semble pas qu'il en ait été de même. Les réactions des organisations syndicales à l'égard de l'automatisation du travail de bureau sont pratiquement nulles.

Les auteurs de cet article tentent d'abord d'expliquer l'absence de réactions de la part des représentants des employés. Cette attitude passive est-elle synonyme de manque d'intérêt ? A la suite d'interviews des dirigeants des principales organisations syndicales d'employés, les auteurs abordent l'étude d'une série de problèmes spécifiques posés par l'introduction de l'automation administrative. Parmi les principaux citons : le niveau de l'emploi, la structure des rémunérations, le taux de syndicalisation du personnel employé.

Enfin, la dernière partie de l'article est consacrée à l'avenir de l'automation administrative dans notre pays.

I. INLEIDING.

Het invoeren van de automatie in de industriële produktie heeft vaak hevige reacties uitgelokt vanwege de vakbonden. De voornaamste reden daartoe is de vrees voor een massale afdanking van personeel en het ontstaan van een permanente, of zelfs tijdelijke technologische onder-tewerkstelling (door de verhoging van de produktiviteit, voortvloeiend uit de toepassing van de nieuwe methodes).

Op administratief gebied schijnt het niet zo gegaan te zijn. De reacties van de vakbonden tegenover de automatie van het kantoorwerk zijn praktisch onbestaande. Nochtans zijn deze

(*) Vertaald uit het Frans.

technologische veranderingen van aard om op lange termijn belangrijke wijzigingen in de administratieve structuur van de ondernemingen te doen ontstaan, waaruit problemen zowel wat betreft het volume van de tewerkstelling als wat betreft de kwalificatie van de arbeid zullen voortvloeien.

Hoe kan men het gebrek aan reacties vanwege de vertegenwoordigers van de bedienden verklaren ?

We denken hiervoor drie voorname oorzaken te kunnen aantonen :

— de vrij recente verschijning van de „geïntegreerde informatieverwerking" („integrated data processing", „traitement intégré des informations"), die bepaald wordt als „la mise en œuvre d'un ensemble de données de la façon la plus continue et la plus automatique qui soit possible dans une entreprise" (1);
— de bijzonder gunstige conjunctuur tijdens dewelke de administratieve automatie ingevoerd werd;
— het kleine aantal gesyndiceerden onder het bediendenpersoneel vergeleken bij het arbeiderspersoneel.

Indien men de ingebruikneming van enkele middelgrote electronische machines tussen 1956 en 1959 buiten beschouwing laat, kan men zeggen dat het invoeren van de eerste ordinators met grote mogelijkheden, in België pas dateert van 1959. De omschakeling van de administratieve diensten loopt echter over een vrij lange periode, vaak over meerdere jaren. Het spreekt vanzelf, dat de ondernemingen die een dergelijke uitrusting hebben aangekocht, thans pas in de eerste phase van hun evolutie zijn.

Het is inderdaad zo, dat er een relatieve vermindering van het arbeidsvolume waar te nemen valt, maar, gezien de gunstige situatie waarin de meeste economische sectoren zich bevinden, heeft deze vermindering in geen enkel geval afdanking van personeel tot gevolg gehad. Er moet ook gewezen worden op het feit, dat de constante ontwikkeling van de tertiaire sector vaak een gebrek aan personeel tot gevolg heeft, waaraan de automatie in bepaalde gevallen kan verhelpen.

---

(1) *Le traitement intégré des informations et les calculateurs électroniques. Rapport d'un groupe d'experts européens aux Etats-Unis*, O.E.C.E. — Projet 6/02B. A.E.P. — Paris, 1960, p. 11.

Het aantal bedienden aangesloten bij een vakbond is stellig lager dan het aantal arbeiders. De procenten opgenomen in de hiernavolgende tabel bewijzen dit duidelijk. In 1962 waren slechts 27,89 % van het totaal aantal bedienden van de privé-sector aangesloten bij een vakbond. Bij de arbeiders daarentegen 65,10%. Het procent aangeslotenen bij de openbare diensten ligt hoger (56,45 %). Men mag evenwel niet over het hoofd zien, dat bij dit laatste procent de agenten van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen en de leden van het onderwijzend personeel gerekend worden, twee sectoren waar de toetreding tot de vakbonden bijzonder hoog ligt.

Evolutie van het aantal gesyndiceerden (in % van het aantal tewerkgestelden) (1).

Jaar	globaal	arbeiders-syndicaten	bedienden-syndicaten	openbare diensten
	%	%	%	%
1947	—	50,21	23,59	41,56
1957	—	62,37	27,05	59,53
1960	—	73,75	29,59	56,72
1962	66	65,10	27,89	56,45

Daar de Belgische syndicale literatuur dit onderwerp relatief weinig heeft behandeld, is het ons onmogelijk een documentaire analyse te geven. We hebben daarom contact opgenomen met de voornaamste bediendensyndicaten, om aldus hun standpunt in-

(1) Deze gegevens zijn ontleend aan een artikel van J. NEUVILLE : „Le taux de syndicalisation belge en 1962", verschenen in nr. 244 van het *Courrier Hebdomadaire du Centre de Recherches et d'Informations Socio-politiques* (C.R.I.S.P.), Bruxelles, mai 1964. Een opmerking is noodzakelijk. Volgens de hierbovenstaande tabel is het algemeen gemiddelde van de aansluitingen bij een vakvereniging te hoog, in vergelijking met de gemiddelden van de verschillende sectoren. Dit wordt verklaard door het feit dat de cijfers opgenomen in de afdeling der bedienden, arbeiders en openbare diensten, slechts geldig zijn voor het A.B.V.V. en A.C.V. terwijl de globale tabel ook rekening houdt met het „Kartel der Onafhankelijke Vakbonden" en het „Eenheidssyndicaat van het Personeel van Financiën". Hoe dan ook, deze cijfers zijn louter indicatief en hebben enkel als doel een tendens weer te geven.

zake de invoering van technische innovaties in de administratie te kennen. De gegevens werden bekomen door vrije, soms herhaalde interviews van syndicale leiders.

De hierna besproken thema's betreffen voornamelijk de invloed van de rationalisering van de kantoorarbeid op de beroepsstructuren, op de tewerkstelling — zowel kwantitatief als kwalitatief beschouwd —, evenals de ontwikkelingsmogelijkheden van de administratieve automatie.

Buiten de drie traditionele vakbonden hebben wij eveneens naar de mening geïnformeerd van het Eenheidssyndicaat van het Personeel van Financiën (1), wiens vertegenwoordiging in de openbare diensten belangrijk genoeg is opdat we zijn advies zouden vragen. Er waren in totaal 8 bediendensyndicaten te interviewen (2).

Twee vragen om medewerking bleven onbeantwoord. Onze vaststellingen steunen dan op de gegevens verstrekt door 6 organisaties.

De eerste vraag waarop we een antwoord zochten heeft betrekking op de afwezigheid van reacties van de zijde der syndicaten. De verkregen antwoorden bevestigen de aanvankelijk vooropgestelde hypotheses.

---

(1) Inmiddels de „Confederatie van de a-politieke syndicaten van België" geworden.

(2) De Belgische bediendensyndicaten zijn voor het merendeel gedecentraliseerd volgens de sector (openbare sector of privé-sector) en in sommige gevallen gesplitst volgens de taalrol. De 3 traditionele vakbonden zijn aldus vertegenwoordigd door 7 centrales.

Christelijke vakbond :	„Centrale Nationale des Employés" (privé-sector, eentalig Frans); „Landelijke Bediendencentrale" (privé-sector, eentalig Nederlands); „Christelijke Centrale der Openbare Diensten" (openbare sector — tweetalig).
Socialistische vakbond :	„Bond der Bedienden, Technici en Kaders van België" (privé-sector, tweetalig); „Algemene Centrale der Openbare Diensten" (openbare sector, tweetalig).
Liberale vakbond :	„Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België" (privé-sector, tweetalig); „Liberaal Syndikaat der Openbare Diensten" (openbare sector, tweetalig).

De administratieve automatie heeft tot nog toe geen tewerkstellingsproblemen gesteld, daar zij ingevoerd werd in een periode van hoogconjunctuur. Het is trouwens vooral in de in expansie zijnde ondernemingen dat de ordinatoren werden geïnstalleerd, hetgeen de directie toeliet het personeel voor ander werk te bestemmen in plaats van het te ontslaan.

Sommige syndicale leiders verklaren dit uitblijven van reacties uit het gebrek aan informatie van de kant van de ondernemingen die beroep doen op de nieuwe administratieve beheerstechnieken.

Aan de andere kant zijn de gevolgen van de administratieve automatie tè beperkt om reeds moeilijkheden te verwekken. Inderdaad, bij deze vorm van automatie zijn enkel bedienden betrokken (die een derde van het totale aantal tewerkgestelden bedragen) en meer bepaald bedienden van grote ondernemingen. Deze laatsten zijn in de meeste gevallen gedecentraliseerd. Dikwijls is het slechts de hoofdzetel die getroffen wordt door de automatie. Dit is de reden waarom er nog te weinig „slachtoffers" zijn om ernstige conflicten te verwekken.

De problemen die zich tot nog toe stelden voor de syndicale organisaties waren eerder van individuele aard en hebben steeds een oplossing gevonden.

Voor de syndicale organisaties ligt de oorzaak van het uitblijven van reacties veeleer aan het ontbreken van specifieke problemen dan aan een gebrek aan interesse. Zij zijn nochtans op hun hoede en volgen de evolutie aandachtig, dermate zelfs, dat sommige onder hen enkele van hun permanente leden hebben aangezet in het buitenland een opleidingsstage te volgen.

Nochtans heeft de automatie in de administratieve sector sinds enkele jaren reeds op internationaal vlak de aandacht van de vakbonden getrokken. Reeds in 1957 werd te Wenen een reeks studiedagen ingericht met betrekking tot de economische en sociale problemen gesteld ten gevolge van de technologische evolutie van de bureelarbeid (1). Deze studiedagen, ingericht op verzoek van de Internationale Federaties der Bediendensyndi-

(1) *Session d'études syndicales sur les problèmes économiques et sociaux posés par l'évolution technologique dans le travail de bureau.* Service d'information et de recherche syndicales — Agence Européenne de Productivité, Projet 175/3, Paris, 1957.

caten, aangesloten bij het Internationaal Verbond van Vrije Vakverenigingen en bij het Internationaal Verbond van Christelijke Vakverenigingen, hebben aan de afgevaardigden van veertien, bijna uitsluitend Europese, landen toegelaten de verschillende stadia van de technische en economische evolutie van het kantoorwerk te onderzoeken en de sociale gevolgen van deze evolutie te bestuderen.

De verslagen, opgesteld naar aanleiding van deze belangrijke bijeenkomst, duiden op een gunstige houding tegenover de invoering van de automatie in de administratieve sector.

Na de gevolgen van de nieuwe technieken op gebied van de arbeid, de bezoldiging en de arbeidsvoorwaarden te hebben bestudeerd, hebben de afgevaardigden evenwel zekere wensen geuit. De vakbonden zouden :

— bij voorbaat moeten ingelicht worden over elke wijziging gepland in de onderneming;
— op constructieve wijze moeten samenwerken bij de studie die de beslissingen voorafgaat;
— moeten zorgen voor voldoende waarborgen wat betreft de bescherming van de arbeid, de beroepsreclassering en de herziening van de bezoldigingsnormen in functie van de nieuwe bekwaamdheden die vereist zijn (1).

II. HOUDING VAN DE VAKBONDEN.

Ook in België staan de vakbonden gunstig t.o.v. de administratieve automatie. De automatie is een verschijnsel dat verbonden is met vooruitgang en soms is het een noodzakelijkheid. Daar ze beperkt is tot de uitvoering van tamelijk eenvoudige en herhaalde bewerkingen, slorpt ze het lastige en weinig interessante werk op en laat ze op die manier de mens vrij om intelligenter werk te verrichten, zodat hij een hogere kwalificatie kan verkrijgen. Daarenboven moest de aanzienlijke verhoging van het aantal bedienden, grotendeels voortvloeiend uit de uitbreiding van de tertiaire sector, noodzakelijk uitlopen op een ontwikkeling van technieken die toe zouden laten het gebrek aan personeel op te

(1) A.E.P.: *op. cit.*, p. 7.

vangen. Een gunstige houding dus, evenwel gematigd door het feit dat, indien het invoeren van de administratieve automatie *in bepaalde gevallen* een teveel aan personeel zou meebrengen, het noodzakelijk zou zijn dat er garanties gegeven worden aangaande het behoud van de arbeid.

Het blijkt dat in België aan de wens, om de vakbonden op lange termijn in te lichten over de invoeringsmodaliteiten van een ordinator, niet tegemoet gekomen werd. Er werden inderdaad nooit, op nationaal noch op regionaal vlak, beraadslagingen gehouden. De inplanting van de automatie gebeurt dus totaal buiten de inmenging van de vakbonden. In de openbare sector wordt de invloed van deze rationaliseringsmaatregelen op het effectief van het personeel onderworpen aan de goedkeuring van verschillende raadgevende syndicale comité's, werkend op nationaal vlak, in de schoot van de openbare en parastatale administraties.

Een van de geïnterviewde syndicale leiders merkte trouwens op, dat de invoering van een ordinator slechts één aspect is van de modernisatie, zodat een voorafgaande beraadslaging hierover het probleem zou stellen van de beraadslagingen over om het even welke maatregel van technische vooruitgang, hetgeen onmogelijk is, tenzij een systeem van permanente samenwerking zou worden ingesteld. De inmenging van de vakbonden gebeurt dus enkel en alleen voor feitelijke problemen, maar speelt geen rol voor de algemene problematiek van de automatie.

III. REACTIES VAN HET PERSONEEL.

Reacties van de bedienden t.o.v. het invoeren van ordinatoren werden omzeggens nog niet waargenomen. Hoe dan ook, ze zijn in ieder geval minder scherp dan deze van de arbeiders t.o.v. de mechanisatie van het bedrijf. Daar de tertiaire sector zich steeds uitbreidt, tengevolge van de sociale en administratieve organisatie, ziet de bediende in de automatie geen gevaar voor de stabiliteit van zijn betrekking. De waargenomen reacties komen vooral vanwege de personen welke onmiddellijk afhangen van de ordinator. Zij verlangen meestal, hetzij meer rust, hetzij bijkomende premies, wat kettingreacties verwekt of kan verwekken bij de andere bedienden. Dit probleem is echter uiteraard vrij beperkt.

a) *werkgelegenheid.*

Wat betreft de werkgelegenheid stellen er zich tot nog toe geen problemen, daar de automatie langzaam doorgevoerd wordt. Gezien men haar tevens een groot aantal inlichtingen vraagt die men voordien niet kon bekomen, bij gebrek aan arbeidskrachten is het waarschijnlijk dat haar invloed op de werkgelegenheid zeer beperkt zal zijn. Men kan op dit ogenblik niet zeggen dat de automatie een vermindering van het aantal bedienden voor gevolg heeft gehad.

b) *structuur der bezoldigingen.*

Werd de structuur van de bezoldigingen beïnvloed door de invoering van de automatie of zal dit in de toekomst het geval zijn? Het is nu reeds zo, maar voor een zeer beperkt aantal personen, nl. de specialisten (programmators, operators) wier betrekking in het leven geroepen werd bij de inwerkingtreding van de ordinatoren. Het is onontbeerlijk hier een onderscheid te maken tussen de privé-ondernemingen en de openbare diensten. In de privé-ondernemingen geniet het personeel, werkend aan de ordinator en in het bijzonder de programmators, van een bevoorrechte vergoeding t.o.v. de personen die een andere betrekking bekleden. Dit onderscheid wordt gerechtvaardigd door de grotere kwalificatie, het snellere arbeidstempo en vooral door de moeilijkheden ondervonden bij de aanwerving, zodanig dat de privé-ondernemingen een hoger loon aanbieden. In de openbare diensten, waar de bezoldigingsstructuur veel strenger is, komen de kwalificatie en de arbeidsvoorwaarden niet zozeer in aanmerking, tenzij met het oog op het toekennen van een premie voor arbeid aan de machines. Dit heeft trouwens voor gevolg, dat vele programmators en operators overgaan naar de privé-sector. Om deze reden zijn de vertegenwoordigers van de openbare diensten en deze van de vakbonden, sector openbare dienten, nieuwe barema's aan het opstellen welke moeten leiden tot een merkbare revalorisatie van de betrekkingen verbonden aan de bediening der ordinatoren.

c) *graad van syndicalisatie.*

De beweging ten voordele van de automatizering van de kantoorarbeid heeft blijkbaar geen onmiddellijke invloed op het aantal inschrijvingen bij de vakbonden der bedienden, noch op

een toenadering tussen deze laatsten en de handarbeiders.

De graad van syndicalisatie is, zoals we zoëven zagen, in de publieke sector zeer groot. Men noteert evenwel geen merkbare verschillen tussen de afdelingen welke beroep deden op de automatie en deze werkend zonder hulp van de mechanisatie. De syndicale vertegenwoordigers van de privé-sector voorzien eerder een vervreemding van het syndicaat bij het technisch personeel. Op dit ogenblik verschilt het aantal gesyndiceerden in de privé-sector van onderneming tot onderneming en het invoeren van de „integrated data processing" heeft hierop blijkbaar geen invloed.

Voor wat betreft de toenadering van de geestesarbeiders en handarbeiders moet men opmerken, dat de administratieve automatie slechts kan ingevoerd worden in ondernemingen die een aanzienlijk volume administratief werk te verrichten hebben, hetgeen voor de industrie grote produktie-eenheden betekent en voor de handel een groot aantal bedienden. De toenadering tot de handarbeiders is reeds ver gevorderd in de industrie en dit afgezien van het ingebruik nemen van machines. Deze toenadering bestaat ook in de handelsondernemingen, waar zij eveneens onafhankelijk is van het ingebruik nemen van machines.

IV. NAAR EEN NIEUWE SOCIALE KLASSE ?

Gaan de specialisten die de ordinatoren bedienen, dank zij hun kennis van het raderwerk van de onderneming en ook door de sleutelpositie die ze bekleden, geen bevoorrechte klasse vormen in de schoot van de onderneming ? De antwoorden op deze vraag zijn enigzins genuanceerd. Volgens sommigen zal de neiging tot het vormen van een bevoorrechte klasse (op sociaal gebied) en een gespecialiseerde klasse (op professioneel gebied) ontegensprekelijk steeds scherper worden. Er bestaat ook kans, dat tussen deze twee groepen bedienden dezelfde kloof ontstaat als tussen arbeiders en bedienden.

Voor de anderen neemt dit voorrecht veeleer de vorm aan van een zekere trots, omdat men tot een speciaal korps behoort, dat prestige heeft gezien het kleine aantal bedienden dat deze functie uitoefent. Het is ook mogelijk dat de snelle uitbreiding van de automatie deze hoop vernietigt. Het merendeel der vak-

bonden is gekant tegen het creëren van bijzondere statuten welke voorrechten zouden verlenen aan bepaalde personen. Hun tussenkomsten hebben eerder tot doel een nivellering naar omhoog te bekomen, dank zij het hoger rendement verkregen door de automatie.

V. ARBEIDSRITME EN GEZONDHEID.

De overige problemen die zich voor de vakbonden stellen betreffen de gezondheid en de reclasseringsmogelijkheden van het personeel dat de machines bedient. Men moet hier noodzakelijkerwijze een onderscheid maken tussen de meest gekwalificeerde betrekkingen van programmator en deze die een minder grote kwalificatie vereisen, zoals deze van operator en ponster. De hierna volgende opmerkingen betreffen meer bepaald deze twee laatste categorieën. De bedienden die verbonden zijn aan een ordinator zijn tijdelijk gefascineerd door hun nieuwe taak. Maar het verhoogde tempo, de eentonigheid, het gevoel slechts een deel te zijn in het raderwerk van de machine zonder er evenwel enige controle over uit te oefenen, kunnen leiden tot bepaalde psychologische en psychische toestanden die een medisch toezicht onontbeerlijk maken. Daarom eisen de vakbonden een selectie bij de aanwerving van het personeel, een medisch controleonderzoek, het verbod om een minimum rendement te eisen en de verplichting om pauzen te voorzien gedurende de dag. Deze maatregelen werden trouwens eveneens getroffen door de medische diensten van de openbare administraties.

De vakbonden willen er daarenboven voor zorgen, dat de personen die bij de aanvang met de machines werken, deze dienst kunnen verlaten zodra er zich een gezondheidsprobleem stelt, waarbij zij tegen dezelfde bezoldiging een betrekking moeten krijgen buiten de automatie.

VI. BEROEPSSTRUCTUUR.

Heeft het invoeren van de automatie in de administratieve sector grote wijzigingen in de structuur van de kantoorarbeid tot gevolg? Welke zijn de kwalificaties die nu vereist of overbodig worden?

De syndicale verantwoordelijken nemen over het algemeen aan, dat de automatie zal leiden tot een verhoging van de beroepskwalificatie. De nieuwe beheerstechnieken verwekken thans in zekere mate een gehele omwerking van de verdeling van de administratieve taken en zelfs een wijziging van hun aard. Terwijl men vroeger onder invloed van de classificatie der taken het werk tot het uiterste trachtte te verdelen, teneinde door één persoon alle mindere functies te laten uitvoeren, is men tegenwoordig geneigd de kwalificaties nauwer te bepalen en ze dus noodzakelijkerwijze te verhogen. De automatie immers neemt de minst gekwalificeerde arbeid voor haar rekening. Indien bepaalde kwalificaties ontstaan zijn samen met de elektronische machines (programmator, operator) kan men niet beweren dat de invoering van de automatie welbepaalde kwalificaties heeft doen verdwijnen. Het gaat veeleer om zekere onbelangrijke routinetaken. De vraag stelt zich echter of de uitbreiding van de „integrated data processing"- techniek, in de toekomst geen problemen gaat stellen wat betreft het rationele gebruik van de kennis, alsook wat betreft de problemen verbonden aan het kwantitatief niveau van de tewerkstelling. Men hoeft hier geen rekening te houden met een technische vooruitgang. Ondanks de automatie zal het aantal bedienden blijven stijgen. De automatie speelt enkel een rol voor wat betreft het tempo van deze stijging.

Inderdaad, de voortdurende ontwikkeling van de organisatie en van de socialisatie kunnen slechts de behoeften in de tertiaire sector doen vergroten. Het aantal bedienden kan niet anders dan stijgen in alle diensten die het sociaal leven in de toekomst zal vereisen. Zowel op het gebied van de „human and public relations" voor de werken van maatschappelijk welzijn en vrijetijdsbesteding, als voor de dienstensector zelf, mag men een vermenigvuldiging van de activiteiten verwachten.

Men moet ook opmerken, dat in de Verenigde Staten het aantal bedienden in de brede zin van het woord, hoger ligt dan het aantal handarbeiders, ondanks het feit dat de automatie er reeds langer ingevoerd is dan in ons land. Indien de veiligheid van de betrekking dus is verzekerd, mag men nochtans voorzien dat de ontwikkeling van de administratieve automatie een verschuiving naar meer technische bezigheden zal veroorzaken. De traditionele functie van de bediende die routinewerk uitvoert, voor hetwelk slechts een kleine kwalificatie vereist is, zal verdwijnen om plaats

te maken voor een gamma bezigheden waarvan de minst gekwalificeerde veel hoger zal liggen dan die van de traditionele bediende.

Dit laatste punt brengt er ons toe de vorming van de toekomstige bedienaars der nieuwe beheerstechnieken onder de loep te nemen. De uitbreiding van de automatie tot steeds talrijker wordende sectoren van onze economie zal een nijpend tekort aan onderhoudstechnici en gekwalificeerd personeel veroorzaken voor de verschillende geautomatiseerde diensten. Volgens de syndicale vertegenwoordigers, zijn de onderwijsinstellingen slecht aangepast aan de nieuwe eisen, die steeds technischer zullen worden in de toekomst. Weliswaar worden in sommige instellingen van middelbaar onderwijs enkele inleidende cursussen in het bedienen van machines gegeven. Dit zijn echter meestal slechts embryo's van programma's zonder het minste algemeen of systematisch karakter. In één woord, om aan de huidige technische eisen te voldoen is een totale hervorming van het onderwijs, vooral op technisch gebied, noodzakelijk.

Indien sommige onderwijsinstellingen zich niet met vastberadenheid wenden tot de onderhoudstechnieken of tot de optimale gebruikstechnieken van de machines, zullen het de verdelingsfirma's zijn die het monopolie zullen hebben over deze technieken, zoals het thans het geval is. Op deze wijze kunnen zij de prijzen bepalen, meer in functie van dit monopolie dan in functie van de verstrekte diensten. De openbare overheid zou een regelende rol moeten spelen op dit gebied. De technische vooruitgang moet gepaard gaan met de economische en sociale vooruitgang. Ten einde de activiteiten, voortvloeiend uit de automatie, te coördineren dient een organisme te worden opgericht (departement of directie) om het land te voorzien van mogelijkheden tot opleiding van uitvoerders en van de nodige kaders, om de misbruiken te vermijden waaraan alleenverkopers zich gemakkelijk schuldig maken.

VIII. TOEKOMST VAN DE ADMINISTRATIEVE AUTOMATIE.

Volgens de syndicale vertegenwoordigers kan de automatie van de administratieve sector nog een grote ontwikkeling kennen.

De inwerkingstelling van elektronische breinen vergt echter een enorme investering. Bijgevolg zijn het enkel de ondernemingen met groot kapitaal die zich van deze machines kunnen voorzien. Hierdoor zal de ontwikkeling van de automatie in ons land trager gaan dan in de landen die meer grote ondernemingen tellen. Er zal een veel grotere neiging bestaan tot het oprichten van „kantoordiensten" dan tot de samensmelting van verschillende kleine ondernemingen. Men kan zich de vraag stellen, of het belang van de factor „omvang van het bedrijf" niet zal afnemen door het op de markt brengen van elektronische uitrusting die binnen het bereik valt van kleine en middelgrote ondernemingen, wat een aanzienlijke uitbreiding van de toepassing der nieuwe beheerstechnieken tot gevolg zou hebben.

Aan de andere kant is het ook fout te denken dat de administratieve automatie alle intellectuele activiteiten zou overnemen. Dit is een te gedurfde hypothese. De automatie zal in hoofdzaak de meest diverse massa-arbeid uitvoeren : classificatie, selectie, boekhouding, sommige financiële bewerkingen, stocks en veel statistisch werk. Het is mogelijk dat het invoeren van de ordinator, door de overname van het routinewerk, de drang naar specialisatie die de mechanisatie met zich mee gebracht heeft zal stopzetten. In die voorwaarden zal de automatie leiden tot een verhoging van de kwalificaties hetgeen een hervorming en een verhoging van de bezoldigingen noodzakelijk maakt.

De syndicale vertegenwoordigers menen, dat het dus onlogisch zou zijn zich te verzetten tegen deze technische vooruitgang. Hoe dan ook, volgens de meesten onder hen, zou het invoeren van de automatie door een raadpleging van de vakbonden moeten voorafgegaan worden. Daarbij zouden door de vertegenwoordigers van de bedienden en arbeiders maatregelen moeten getroffen worden teneinde de arbeidsvoorwaarden en vergoedingen aan te passen en het niveau van tewerkstelling te waarborgen. Zij zijn ten slotte de mening toegedaan, dat enkel een nauwe samenwerking tussen de openbare macht en de vertegenwoordigers van bedienden en arbeiders kan leiden tot een harmonische ontwikkeling van de administratieve automatie in alle sectoren van onze economie, in het kader van een economische politiek, steunend op volledige tewerkstelling.